

a tudíž jako první zásadu klade nejen vypátrání formální, nýbrž i materiální pravdy, musí soud při každém sporu, aťsi advokát intervenuje nebo ne, k tomu působiti, aby udání skutková pro rozhodnutí závažná byla zjištěna, aby nedostatečná udání byla doplněna, průvodní prostředky pro tato udání označeny nebo nabídnuté průvody doplněny a vůbec, aby bylo udáno vše, co jeví se nutným ku pravdivému zjištění skutkové podstaty práv a nároků stranami tvrzených. Zásada, že nemá se soudce před vynešením nálezu zabývatí nitrem sporu, nemůže tudíž v ústním a bezprostředním řízení zachována býti. Jak podotýká zcela správně zpráva ku vládní předloze, ocitl by se soud v položení velice trapném, ba žádalo by se na něm něco nemožného, chtělo-li by se mu zabrániti, aby se nestýkal se stranami před ním bezprostředně stojícími za příčinou odstranění pochybností, nejistoty a nevědomosti, jež vyvolány jsou řečmi stran, bezpečnost rozsudku a tím i správné rozhodnutí samo by ohrožovaly.

Manželé.

Zákon v § 89 o. o. z. dělí práva a povinnosti z manželství vcházející ve tři kategorie: I. v taková, jež plynou z účelu spojení manželů, II. jež vznikají ze zákona a III, jež se zakládají ve zvláštních úmluvách.

I. Z účelu manželství v § 44 o. o. z. naznačeného, totiž v nerozlučném společenství žítí, děti ploditi, je vychovávatí a sobě vzájemnou podporu poskytovatí, plyne v § 90 o. o. z. stanovený závazek obou manželů ku plnění manželské povinnosti, ku věrnosti a slušnému zacházení. Ovšem žaloba i exekuce za účelem provedení povinností těchto dle povahy jejich jest vyloučena. Pokud však plnění manželské povinnosti obsahuje též závazek ku společnému bydlení, lze se v tom směru soudní pomoci dovolati (srv. čl. Manželka). Porušení těchto zákonných povinností manželských může po případě zakládati skutkovou povahu trestného činu (cizoložství § 502 tr. z., vzájemné zlé nakládání mezi manžely § 419 tr. z.), eventuelně může zavdati příčinu ku žalobě o rozvod od stolu a lože (§ 109 o. o. z.). Nekatoličtí křesťané mohou pro některé skutky druhého manžela povinností těmito se přičítí, jež v § 115 o. o. z. taxativně jsou vypočteny (cizoložství, zlomyslné opuštění, nebezpečné ukládání o život, opětované těžké zlé nakládání) dokonce o rozloučení manželství usilovati.

II. Zákonem stanovená práva a povinnosti manželů lze shrnouti v následujícím:

1. Sňatkem neztrácí manželé svého vlastnictví dřívějšího, nýbrž každý z nich podrží to, co v čas uzavření manželství měl, nebo čeho během manželství jakýmkoli způsobem nabyt. V pochybnosti však platí domněnka, že nabytí pochází od manžela (§ 1237 o. o. z.). Manželu přísluší sice právo, resp. i povinnost spravovati jmění manželčino § 1238 o. o. z., srv. čl. Manželka), tím však se nemění poměry vlastnické, aniž disposiční právo manželčino.

2. Manžel má po druhém manželu jen tehda zákonné dědické právo, jestliže tento nezanechal žádných dětí. V tom případě obdrží, není-li tu vůbec žádných příbuzných k dědění oprávněných, pozůstalost celou, jinak však toliko jednu čtvrtinu pozůstalosti, kdežto ostatní tři čtvrtiny případnou ostatním zákonným dědicům (§ 758 o. o. z.). Jsou-li tu děti, není pozůstalý manžel dědicem, nýbrž má spíše postavení odkazovníka, jemuž bylo odkázáno požívání jisté kvoty pozůstalosti. Tato kvota obnáší, je-li tu tré nebo méně dětí, $\frac{1}{4}$ celé pozůstalosti, v ostatních případech

obdrží požívání téhož podílu, jaký připadá dětem; vlastnictví těchto podílů zůstává však vždy dětem (§ 757 o. o. z.). V případech, kdy manžel stýká se při dědění s dětmi nebo jinými příbuznými, vpočítá se mu v podíl jeho vše, co obdržel ze jmění druhého manžela na základě svatebních smluv, dědické smlouvy nebo posledního pořízení (§ 758 o. o. z.) a ztrácí právo dle § 757—759 o. o. z. mu příslušící naprosto, žádá-li na základě smlouvy za požívání celé pozůstalosti nebo části její (§ 1258 o. o. z.).

3. Nebylo-li pro manžela, pro případ, že by druhého přežil, smlouveno zaopatření, nemá sice práva na díl povinný, přísluší jemu však, ač nebylo-li manželství vinou jeho rozvedeno, pokud nevstoupí v druhé manželství, z pozůstalosti slušná výživa (§ 796 o. o. z.).

4. Smlouvy kupní, směnné, důchodové a zápůjčky, jakož i smlouvy doznávací mezi manžely vyžadují ku platnosti své formy notářského aktu. Totéž platí o smlouvách svatebních (srv. tyto; zák. ze dne 25. července 1871 č. 76 ř. z., § 1). Naproti tomu platnost darování mezi manžely se posuzuje podle zásad o darování vůbec platných (§ 1346 o. o. z.), a jest tudíž potřebí zřízení notářského aktu toliko ku platnosti smluv darovacích bez skutečného odevzdání (cit. zák. z r. 1875.).

5. Poplatek z bezplatných převodů majetku mezi manžely nerozlučenými mezi živými i na případ smrti obnáší rovněž jako mezi osobami v přímé linii spřízněnými 10/0 ceny objektu převedeného (popl. zák. § 57, 60 p. s. 91, B, I.).

6. Vydržení a promlčení mezi manžely, pokud žijí v manželském společenství, nemůže ani počítati ani dále běžeti (§ 1495 o. o. z.).

7. Aby se zamezilo poškozování věřitelů listivým dorozuměním manželů mezi sebou, mohou dle zákona ze dne 16. března 1884 č. 36 ř. z. věřitelé, jsou-li tu podmínky naznačené v § 3. a 30. č. 2—4 téhož zák., odporovati vyplacení, zjištění nebo vrácení věna, obvěnění a vdovského podílu, jakož i jiným bezplatným smlouvám mezi manžely, byla-li tato právní jednání předsevzata v posledním roce před uvalením konkursu na jmění manželovo resp. před podáním žaloby odpůřčí.

8. Stejný společný zájem obou manželů odůvodňuje zákonná ustanovení, dle nichž manžel vyloučen jest v záležitostech své manželky z vykonávání úřadu soudce civilního nebo trestního, jakož i státního zástupce, porotce a zapisovatele v řízení trestním (§ 52 č. 2 soud. instr., §§ 67, 69, 75, 306 tr. ř.; v nové jur. normě ohledně vyloučení soudce civilního srv. § 20 č. 2, ohledně zapisovatele, zřízence kanceláře soudní a úředníků vykonavacích § 26); z téhož důvodu jest manžel v civilních sporech svědkem zavržitelným (§ 141 b) s. ř.); dle nového s. ř. (zák. z r. 1895), jenž nezná zavržitelnosti svědků, může se manžel ze svědectví omluviti, způsobila-li by výpověď jeho druhému manželu hanbu nebo nebezpečí trestního stíhání nebo bezprostřední újmu na majetku (§ 321 č. 1. a 2. nov. s. ř., výj. § 322 téhož), a jako znalec odpůrcem může býti zamítnut (§ 191 s. ř., § 355 nov. s. ř. resp. může se omluviti § 353, 2. odst. n. s. ř.); ve věcech trestních může svědectví odmítnouti (§ 152 tr. ř.) a jako znalec pod zmatečností slyšán býti nesmí (§ 120 tr. ř.).

9. Dle §§ 281, 283, 346, 354 tr. ř. může manžel ve prospěch druhého manžela, nikoli však proti jeho vůli, podati proti trestnímu rozsudku zmatečnou stížnost nebo odvolání anebo podati žádost za obnovu trestního

řízení, a dle § 495 tr. z. může pro útok na pověst zemřelého učiněný vznést též manžel žalobu pro urážku na cti.

10. Pokud při výměře trestu na manžela odsouzencova ohled brátí sluší (§§ 55 a 260 tr. z.) srv. čl. Tresty.

III. Ohledně práv a povinností manželů smlouvou založených viz čl. Smlouvy svatební.

Manželka.

S manželstvím spojuje rakouské právo mnohonásobné účinky právní pro manželku. Zákon prohlašuje manžela za hlavu rodiny (§ 91 o. o. z.); manželka tudíž přichází pod jeho moc. Ačkoli ovšem není to ani moc manželova ve smyslu starého práva římského ani mundium ve smyslu práva germánského, přece přichází moc tato jak v právu veřejném, tak i soukromém v mnohých směrech ku platnosti.

1. Žena ztrácí sňatkem své posavadní jméno rodinné, obdrží jméno svého manžela a požívá práv jeho stavu. Otázka, zdali nabývá šlechtictví muže svého či pozbývá svého šlechtictví vlastního, jest sporna a nebyla § 92 o. o. z. rozhodnuta.

2. Bydliště mužovo platí vzhledem k soudní příslušnosti také za domicil ženy, pokud soudně s ním rozvedena nebyla, resp. pokud manželství trvá (§ 19 jur. n.; § 10 zák. ze dne 20. května 1860 č. 78 ř. z.; § 70 nové jur. n.).

3. Manželka obdrží domovskou i státní příslušnost mužovu a podržuje tuto i po jeho smrti (§ 32 o. o. z., d. dv. kanc. ze dne 23. února 1833 č. 2595 sb. z. s.).

4. Manželka jest povinna muže do jeho bydliště následovati a domácnost s ním sdíletí, ač nejsou-li tomu na odpor zvláštní předpisy zákonné nebo vyšší ohledy, na př. neoprávněné vystěhování, vypovědění ze země, trest na svobodě a pod. Rubem této povinnosti jeví se pak býti právo ženy žádati, aby ji muž přijal ve svou domácnost. Obojí může soudce v řízení nesporném naříditi. (Srv. roz. nejv. s. sb. »Gl. U.« č. 10638, 11669). Exekuci rozkazu tohoto lze vésti dle § 19 říz. ve v. nesp. (sb. »Gl. U.« č. 8228, 10492).

5. Muži přísluší přední (ne výhradně) právo domácnost řídití, a jest manželka tudíž povinna, pokud toho domácí pořádek vyžaduje, nařízení jeho, jak sama plniti, tak i k tomu působiti, by provedena byla (§ 92 o. o. z.).

6. Nad manželkou v čas sňatku ještě nezletilou nabývá muž všech práv otci nebo poručníku ohledně osoby její příslušejících (§ 175 o. o. z.) a tito podrží do její zletilosti práva a povinnosti opatrovníka toliko ohledně jmění jejího. Ostatně závisí na posouzení soudu, zdali i toto opatrovnictví muži má býti postoupeno čili nic (§ 260 o. o. z.). Zemře-li manžel za nezletilosti ženiny, vrací se tato pod dřívější otcovskou resp. vrchnoporučenskou moc (§ 260 o. o. z.).

7. Manželka jest povinna dle sil svých muži v domácnosti i živnosti pomáhati, jest však také oprávněna žádati od něho výživu jeho jmění přiměřenou a to bez ohledu k tomu, zdali má jmění své vlastní a přinesla-li muži svému věno čili nic. Právo toto nemůže však ku platnosti přivéstí, jestliže manžela bezdůvodně opustila a zdráhá se společnou domácnost s ním sdíletí (roz. nejv. s. sb. »Gl. U.« č. 3021, 3076, 10747, 12853), nebo bylo-li manželství její vinou soudně rozvedeno (§ 1264 o. o. z.).